

Propozycje Ogólnopolskiego Stowarzyszenia Referendarzy Sądowych w zakresie: aplikacji sądowej i ścieżki kariery zawodowej referendarza sądowego, zasady funkcjonowania „przedsądu” referendarskiego, rozszerzenia kompetencji referendarzy sądowych.

I. Propozycje w zakresie aplikacji sądowej i ścieżki kariery zawodowej referendarza sądowego

Odnosząc się do nakreślonego przez Ministerstwo Sprawiedliwości modelu aplikacji sądowej zgodnie, z którym egzaminowany aplikant I stopnia będzie starał się o etat referendarza sądowego lub etat asystenta sędziego zaś aplikant II stopnia po zdanym egzaminie sędziowskim będzie musiał odbyć półtoraroczny staż jako referendarz sądowy lub asystent sędziego, Stowarzyszenie proponuje, rozważenie możliwości wprowadzenia etapów rozwoju kariery prawników sądowych.

Nie powinno być bowiem tak, że w staraniach, o mający być ukoronowaniem zawodów prawniczych, urząd sędziego staje np. adwokat z trzyletnim doświadczeniem i aplikant z zaledwie półtorarocznym stażem – co istotne odbyłym w warunkach specyficznych, bo szkoleniowych. Państwo, które odpowiedzialnie traktuje swoich obywateli nie powinno bowiem powierzać decydowania o ich wolności i innych najistotniejszych sprawach życiowych w ręce osób nie dysponujących niezbędnym doświadczeniem.

Wskazując na powyższe zacząć wypadałoby od tego, że w opinii Stowarzyszenia do elitarności kadr sędziowskich powinien prowadzić egalitaryzm przy naborze kandydatów na aplikację. Jeśli natomiast chodzi o zakładaną konkurencyjność to akcent powinien ulec przesunięciu z etapu szkolenia aplikantów na pracę osób już egzaminowanych w sądach.

Elitarność postrzegana przez znaczącą redukcję liczby osób przyjmowanych na aplikację nie spełni pokładanych nadziei po prostu dlatego, że wbrew deklaracjom nie jest nastawiona na rzeczywiste wyłonienie odpowiednich kandydatów do objęcia urzędu sędziego lecz koncentruje się na preselekcji. Pomijając w tym miejscu kwestie związane ze społecznym odbieraniem takiej

redukcji, jako swoistej hermetyzacji środowiska, wypada zwrócić uwagę na to co jest o wiele istotniejsze. Mianowicie tą drogą sądowy wymiar sprawiedliwości w sposób najzupełniej niezrozumiały sam odcina sobie szeroki dopływ kadr i to w sytuacji gdy z uwagi na znaczny wzrost zadań sądów potrzeba jak największej liczby wysoko kwalifikowanych prawników. Podobnie rzecz się przedstawia z akcentowanym założeniem konkurencyjności.

Z zasad doświadczenia życiowego wynika, że niekoniecznie umiejętność łatwego przyswajania wiedzy, skutkująca dobrymi czy wręcz bardzo dobrymi wynikami w nauce pokrywa się z umiejętnością dyskursywnego rozumowania. To na dobrą sprawę wychodzi bowiem dopiero przy normalnej pracy, gdy na tle rozważanych rzeczywistych stanów faktycznych pojawiają się doniosłe dla rozstrzygnięcia pytania, na które należy poszukiwać odpowiedzi.

Ponadto Stowarzyszenie zwraca uwagę, że w przypadku prawników sądowych należałoby zachować kolejność w przechodzeniu ze stanowiska na stanowisko w szeroko rozumianym ustroju organów ochrony prawnej których wymiar sprawiedliwości jest kwintesencją.

Początkiem kariery młodego prawnika sądowego po aplikacji powinien być zawsze etat asystenta sędziego.

Jest to pożądane dla trzech zasadniczych powodów. Po pierwsze pozwala odczuć młodemu człowiekowi nawał pracy i odpowiedzialności stojący przed sędzią. Po drugie dozwala na samokształcenie pod okiem doświadczonego praktyka. W sprzężeniu zwrotnym dla tego ostatniego jest zaś zapowiedzią rzeczywistej pomocy. Po egzaminie młody adept Temidy posiada, bowiem naprawdę rozległą wiedzę ze wszystkich dziedzin prawa. Wreszcie stanowi najbardziej naturalny sprawdzian dla wykazania nieskazitelności charakteru, mającej cechować sędziów i referendarzy sądowych.

Kolejnym etapem rozwoju zawodowego prawnika sądowego powinno być stanowisko referendarza sądowego.

Aby okres piastowania tego urzędu spełnił pokładane w nim nadzieje potrzebna jest jednak zmiana postrzegania funkcji referendarza sądowego z urzędnika spełniającego zadania pomocnicze w kierunku urzędu odpowiedzialnego za realizację zadań z zakresu ochrony prawnej.

Większość obywateli sądownictwo, a raczej jego zadania, postrzega w kategoriach poszukiwania ochrony prawnej. W powszechnym odczuciu jest tak, że człowiek idący do sądu chce załatwić sprawę. Zarazem oczekuje, że sędzia wyjaśni mu jak powinien pokierować swoim postępowaniem, aby do tego doprowadzić. Prawidłowość ta jest zauważalna dla każdego, kto ma bliższy kontakt z sądownictwem. Problem w tym, że w poprzek takim oczekiwaniom stają naczelne zasady procesu z dominującą zasadą kontrydiktoryjności.

Nie ma jednak przeciwwskazań, aby w tym zakresie wyręczyć się referendarzami sądowymi a etap postępowania stricte sądowego opartego na autorytatywnych formach rozstrzygania konfliktów poprzedzić etapem stosowania prawa, opartym na modelu dyskursywnym oferującym stronom pomoc w zrozumieniu wzajemnych stanowisk i wypracowaniu perspektywnego rozwiązania modelu, zbliżonym do obecnej mediacji z tą różnicą, że taki *przedsąd referendarski* odbywałby się zawsze przed zainicjowaniem postępowania sądowego. Czynności te referendarzom powinny zostać przy tym powierzone na zasadach wyłączności.

Zalet proponowanego założenia jest kilka. Najważniejsze to, że w sposób naturalny zapewni referendarzom zdobycie potrzebnej praktyki w stosunkach ze stronami – co ważne opartej bardziej na „kulturze dialogu” aniżeli władczych decyzjach. Zarazem wymusi stałe poszerzanie wiedzy i umiejętności. Tym sposobem zlikwiduje się też zauważalny brak wymogów odpowiedniej wiedzy w stosunku do dotychczasowych mediatorów. Proponowany model wykonywania przez referendarzy tak nakreślonych zadań z zakresu ochrony prawnej nie naruszy przy tym w najmniejszym stopniu gwarantowanej sądom niezależności od innych władz.

Prawo do sądu zapewnia dotychczasowy system zaskarżania orzeczeń referendarskich. Sprzeciw czy skarga na orzeczenie referendarza są bodajże najpotężniejszymi środkami zaskarżenia, jakie istnieją w systemie prawnym. Wystarcza proste – veto – aby orzeczenie upadło. To daje stronom poczucie pewności. Z drugiej strony wzmacnia szeroko rozumianą kontrolę społeczną orzeczeń sądowych hamując w sposób naturalny ewentualną arbitralność.

II. Zasady funkcjonowania przedsądu referendarskiego

„Przedsąd referendarski” polegałby na uzależnieniu dopuszczalności drogi sądowej od obligatoryjnego wyczerpania postępowania przed urzędującym przy sądzie (rejonowym) referendarzem. Dla sądu zasadnicza funkcja postępowania prowadzonego w ramach „przedsądu referendarskiego” objawiałaby się jako funkcja

przygotowawcza polegająca na zebraniu i utrwalaniu przez referendarza materiału dowodowego na użytek sądu i przyszłej rozprawy sądowej oraz zreferowaniu mu w uzasadnieniu stanu sprawy.

W swojej istocie „przedsąd referendarski” powinien stanowić kombinację rokowań z udziałem mediatora oraz postępowania sądowego. Poza oczywiście stricte postępowaniem rejestrowym, które rządziłoby się dotychczasowymi prawami.

Podstawowym celem „przedsądu referendarskiego” powinna być likwidacja bariery niepewności stron, co do prawdopodobnego werdyktu sądowego, a co za tym idzie nakłonienie stron do racjonalnej oceny swych szans w ewentualnym procesie sądowym poprzez otwartość na racje i argumenty adwersarza.

Ponieważ do zadań referendarza sądowego należeć powinno kontrolowanie pod kątem zgodności z prawem realności oraz wykonalności propozycji stron, więc w zakresie sprawowanego urzędu podlegałyby tylko przepisom powszechnie obowiązującego prawa. Z tego względu dla koncepcji „przedsądu referendarskiego” kluczowy jest zarazem warunek profesjonalizmu referendarza.

W wyniku zastosowania procedury „przedsądu referendarskiego” strony powinny sobie uświadomić realność swoich szans w postępowaniu przed sądem, także przez pryzmat aspektów związanych z trudnościami dowodowymi oraz innymi ograniczeniami formalnymi i kosztami.

Procedura „przedsądu referendarskiego” powinna mieć charakter jawny, odzwierciedlać przebieg rozprawy sądowej.

Zrezygnować należy jednak z większości obostrzeń znanych np. w procedurze cywilnej, co do prekluzji dowodowej w sprawach gospodarczych, możliwości ilościowego rozszerzenia powództwa, rozszerzyć znaczenie w postępowaniu przez referendarzem zasady prawdy materialnej, możliwości rozszerzenia obowiązków „informacyjnych” referendarza.

W rachubę powinny wchodzić następujące sposoby zakończenia postępowania prowadzonego w ramach „przedsądu referendarskiego”.

Po pierwsze zawarcie przez strony ugody i jej zatwierdzenie przez referendarza. Po drugie umorzenie postępowania. Po trzecie, o ile strony nie dojdą do porozumienia referendarz uprawniony byłby do merytorycznego zakończenia postępowanie poprzez wydanie orzeczenia wraz z uzasadnieniem.

Uzasadnienie orzeczenia referendarskiego powinno zawierać dokładne zreferowanie sprawy, ze szczególnym uwzględnieniem zaprezentowanych przez strony stanowisk, przeprowadzonych dowodów.

Orzeczenie nie miałooby charakteru wiążącego o ile w przepisanyu ustawowo terminie zostałyby zaskarżone sprzeciwem.

W przypadku złożenia sprzeciwu od orzeczenia referendarskiego orzeczenie referendarskie traciłby moc a sprawa zostawałaby poddana do rozpatrzenia sądowi.

Przedstawione zasady „przedsądu referendarskiego” ustrojowo nawiązują i do historycznych tradycji instytucji referendarza w dawnej Polsce (zreferowanie stanu sprawy sądowi w uzasadnieniu orzeczenia, zebranie dlań dowodów) i do modelu urzędu, jaki jest znany w Niemczech (pogranicze działalności sędziego, jeśli chodzi o zakończenie postępowania w przypadku konieczności wydania orzeczenia).

III. Propozycje rozszerzenia kompetencji referendarzy sądowych

Z uwagi na konieczność dalszego dostosowania polskiego sądownictwa do wymogów unijnych i ograniczenia spraw rozpoznawanych przez sędziów wydaje się całkowicie uzasadnione dalsze rozszerzenie kompetencji referendarzy sądowych, którym powierzono istotną rolę w systemie sądownictwa polskiego.

W obecnie obowiązujących przepisach uregulowane są dwa obszary kompetencji sądów powszechnych tj. sprawowanie wymiaru sprawiedliwości i zadań z zakresu ochrony prawnej, które nie stanowią „wymierzania prawa”, ale tradycyjnie przekazane są w Polsce z mocy ustaw sądom powszechnym. Są to przede wszystkim zadania z zakresu prowadzenia rejestrów sądowych, ksiąg wieczystych, postępowania egzekucyjnego i wykonawczego, przy których nie zachodzi potrzeba rozstrzygnięcia sporu (konfliktu), co do prawa. Wskazany podział pozwala na lepsze określenie pozycji referendarza sądowego jako funkcjonariusza sądowego uprawnionego do wykonywania zadań z zakresu ochrony prawnej.

Kolejnym krokiem w realizacji powierzonych referendarzowi zadań, mającym swoje podstawy w podziale obszarów kompetencji, jest przekazanie mu konkretnych czynności w procedurze cywilnej w sprawach, które ze względu na swój charakter nie stanowią wymierzania sprawiedliwości oraz w postępowaniu niespornym (często nieprocesowym), postępowaniu w razie zaginięcia lub zniszczenia akt, postępowaniu zabezpieczającym i egzekucyjnym oraz w procedurze karnej i karnej wykonawczej.

III.1. Postępowanie nieprocesowe

Ochrona prawna - jak już wcześniej wspomniano, jest elementem działalności sądów, która nie stanowi sprawowania wymiaru sprawiedliwości, czyli nie polega na rozstrzyganiu sporów i konfliktów prawnych.

W kodeksie postępowania cywilnego tę działalność sądów uregulowano przede wszystkim w księdze drugiej zawierającej przepisy dotyczące postępowania nieprocesowego. Jak sama nazwa wskazuje w postępowaniu nieprocesowym, co do zasady nie występuje spór o prawo, który stanowi istotę procesu sądowego.

W postępowaniu nieprocesowym funkcje sądu są następujące (Postępowanie cywilne – J.Jodłowski, Z.Resich, J.Lapierre, T.Misiuk-Jodłowska, W-wa 1997, s. 33 – 34):

1. ochrona praw osobistych i majątkowych (ustanowienie opieki nad małoletnim nadzór nad nią, ustanowienie kurateli dla podmiotów prawnych nie mogących wykonywać swoich praw, ubezwłasnowolnienie, zabezpieczenie spadku, ustanowienie kuratora spadku nie objętego, przyjmowanie świadczeń do depozytu sądowego, zobowiązanie alkoholika do leczenia w zakładzie odwykowym),
2. ustalenie faktów mających znaczenie dla stosunków prawnych (uznanie za zmarłego, stwierdzenie zgonu, sprostowanie, unieważnienie i ustalenie treści aktu stanu cywilnego, odtworzenie dyplomu i świadectwa naukowego, umorzenie utraconego dokumentu, umorzenie weksla i czeku, ustalenie treści testamentu ustnego),
3. ustalenie praw i stosunków prawnych (stwierdzenie nabycia spadku, stwierdzenie zasiedzenia),
4. rejestracja zdarzeń i przyjmowanie oświadczeń rodzących skutki prawne (prowadzenie rejestru handlowego i innych rejestrów, ksiąg wieczystych, odrzucenie i przyjęcie spadku z dobrodziejstwem inwentarza, przyjmowanie oświadczeń o uznaniu dziecka).

Z uwagi na efekty w zakresie zmniejszenia zaległości i szybkości rozpoznawania spraw w sądach rejestrowych, do których wprowadzono instytucję referendarza sądowego oraz zgodnie z wymaganiami stawianymi przez ustawodawstwo Unii Europejskiej, systematycznie zwiększa się zakres spraw powierzanych referendarzom sądowym poprzez przekazanie orzekania w zakresie

postępowania spadkowego, kosztów sądowych oraz wydawania nakazów zapłaty w postępowaniu upominawczym.

Kryterium występowania sporu o prawo w procesie i jego braku w sprawach, dla których właściwy jest tryb postępowania nieprocesowego nie jest jednak przestrzegane ściśle i konsekwentnie, na skutek czego w postępowaniu nieprocesowym rozpoznawane są pewne sprawy, które z istoty swej mają charakter sporny (np. spory w zakresie roszczeń pomiędzy współwłaścicielami, spory co do działu spadku). Z tego względu istotne znaczenie ma analiza funkcji, jakie sąd realizuje w obu postępowaniach.

I tak biorąc pod uwagę sprawy, jakie rozpoznawane są w postępowaniu nieprocesowym i jakie mogliby, z uwagi na ich charakter, wykonywać referendarze sądowi można dokonać następującego podziału:

1. W postępowaniu spadkowym – należałoby, wzorem funkcjonowania instytucji referendarza w innych krajach, przekazać najbardziej „typowe” sprawy z zakresu ochrony prawnej polegające na: stwierdzeniu praw do spadku, zaś ewentualne ograniczenie mogłoby dotyczyć sporów mogących powstać na tym tle związanych np. z działem spadku. Brak przyznania referendarzom analogicznych kompetencji co notariuszom należy uznać za niezrozumiały i nieuzasadniony.

Poszerzenie kompetencji referendarzy jest oczywiste zarówno na gruncie analizy konstytucyjnej pozycji ustrojowej referendarza sądowego – ze względu na jego bezstronność i niezależność, jak i prawnoporównawczej. Dodatkowo wskazać należy, iż konstrukcja taka istnieje i sprawdza się w systemie niemieckim, gdzie prawa do spadku poświadcza referendarz jako organ sądu spadku.

Podkreślenia wymaga, że zasada rozpoznawania spraw w zakresie praw do spadku na rozprawie została przełamana powierzeniem tej kompetencji notariuszowi i nie musi to być regułą, gdyż załatwienie tychże spraw z całą pewnością możliwe byłoby na posiedzeniu jawnym, gdyby rozprawa miała być jakąś w tym względzie cezurą, która faktycznie nie ma uzasadnienia merytorycznego.

2. Postępowania klauzulowe – w innych krajach europejskich, między innymi w Niemczech, w bardzo szerokim zakresie należą do referendarzy, albowiem nadawanie prostych klauzul po sprawdzeniu warunków formalnych dokonywane jest przez sekretarzy sądowych, a dopiero w sprawach skomplikowanych

dotyczących np. rozszerzenia klauzuli na inną osobę, kompetencja ta została przyznana referendarzom. Takie rozwiązanie pozwala na pełne merytoryczne wykorzystanie kadr.

3. Sprawy z zakresu ochrony praw osobistych i majątkowych – ustanowienie opieki nad małoletnim i nadzór nad nią, ustanowienie kurateli dla podmiotów nie mogących wykonywać swych praw, przyjmowanie świadczenia do depozytu, zobowiązanie alkoholika do leczenia w zakładzie odwykowym.
4. W postępowaniu cywilnym – ustalenie faktów prawotwórczych, w tym uznanie za zmarłego, stwierdzenie zgonu, sprostowanie, unieważnienie i ustalenie treści aktu stanu cywilnego, odtworzenie dyplomu i świadectwa naukowego, umorzenie utraconego dokumentu.
5. Rejestracja zdarzeń i przyjmowanie oświadczeń rodzących skutki prawne – przyjmowanie oświadczeń o uznaniu dziecka pozamałżeńskiego,
6. Inne sprawy przekazane przez przepisy szczególne – sprawy dotyczące spisu wyborców, udzielenie zezwolenia na zawarcie małżeństwa w wypadkach przewidzianych w k.r.o.

III.2. Propozycje zmian w ustawie z 17 listopada 1964r kodeks postępowania cywilnego (Dz. U. z 1964r, Nr 43, poz. 296 ze późn. zmianami):

- 1. Złożenie przedmiotu świadczenia do depozytu sądowego – po art. 692 dodaje się art. 692¹ w brzmieniu:**

art. 692¹. Sprawy w postępowaniu o złożenie przedmiotu świadczenia do depozytu sądowego może rozpoznawać referendarz sądowy.

Postępowanie „depozytowe” służy prawnemu potwierdzeniu zasadności złożenia przedmiotu świadczenia do depozytu sądowego oraz sprawowaniu dozoru nad przedmiotami przechowywanymi. Postępowanie to obejmuje potwierdzenie dokonania czterech czynności: potwierdzenia złożenia i zwrotu świadczenia do depozytu sądowego, wydania przedmiotu oraz przejścia depozytu na własność Państwa.

Ze względu na charakter spraw depozytowych w pełni uzasadnione jest powierzenie czynności, polegających na potwierdzaniu zasadności złożenia przedmiotu świadczenia do depozytu sądowego, referendarzom sądowym.

2. Sprawy z zakresu uznania za zmarłego i stwierdzenia zgonu – po art. 526 dodaje się art. 526¹ w brzmieniu:

art. 526¹. Czynności w sprawach o uznanie za zmarłego mogą wykonywać referendarze sądowi.

Celem postępowania uznania za zmarłego jest usunięcie niepewności otoczenia osoby zaginionej poprzez uznanie ją za zmarłą. Natomiast postępowanie o stwierdzenie zgonu ma miejsce, gdy śmierć jest niewątpliwa, a tylko nie znajduje odzwierciedlenia w aktach stanu cywilnego z powodu braku sporządzenia aktu zgonu.

Poszerzenie kompetencji w tym zakresie możliwe jest również poprzez dodanie wskazanych powyżej zapisów do art. 509¹ k.p.c. lub wykreślenie tego artykułu i przeniesienie zapisów do poszczególnych działów tj. art. 626¹ k.p.c.:

dodaje się art. 626¹ w brzmieniu:

art. 626¹ § 1. Sprawy w postępowaniu wieczystoksięgowym rozpoznawane są na posiedzeniu niejawnym.

§ 2. Uczestnikami postępowania oprócz wnioskodawcy są tylko te osoby, których prawa zostały wykreślone lub obciążone bądź na rzecz, których wpis ma nastąpić.

§ 3. Czynności w postępowaniu wieczystoksięgowym mogą wykonywać referendarze sądowi.

§ 4. Nie stanowi przeszkody do wpisu okoliczność, że po złożeniu wniosku wnioskodawca bądź inny uczestnik postępowania zmarł lub został pozbawiony albo ograniczony w możliwości rozporządzania prawem albo w zdolności do czynności prawnych.

§ 5. Jeżeli wpis do księgi wieczystej ma nastąpić na wniosek zawarty w akcie notarialnym, za wartość prawa podlegającego ujawnieniu

przyjmuje się, zawartą w akcie notarialnym, wartość przedmiotu podaną przez strony. W takim przypadku przepisu art. 25 nie stosuje się.

art. 694² otrzymuje brzmienie:

art. 694² §1. W sprawach rejestrowych wyłącznie właściwy jest sąd rejonowy (sąd gospodarczy) właściwy ze względu na miejsce zamieszkania lub siedzibę podmiotu, którego wpis dotyczy (sąd rejestrowy).

§2. Czynności w postępowaniu rejestrowym mogą wykonywać referendarze sądowi z wyłączeniem prowadzenia rozpraw.”

dodaje się art. 507¹ w brzmieniu:

art. 507¹. Czynności w sprawach należących do postępowania nieprocesowego, z wyjątkiem spraw, dla których zastrzeżona jest właściwość sądów okręgowych mogą wykonywać referendarze sądowi.

3. Czynności w zakresie postępowania egzekucyjnego i zabezpieczającego – po art. 758 dodaje się art. 758¹ w brzmieniu:

art. 758¹. Czynności w postępowaniu egzekucyjnym może wykonywać referendarz sądowy, za wyjątkiem spraw związanych z rozpoznaniem powództw przeciwegzekucyjnych, skargi na czynności komornika oraz spraw, w których zachodzi potrzeba wyznaczenia rozprawy.

Egzekucja sądowa służy przymusowemu wykonaniu orzeczeń i innych aktów prawnych wydanych w postępowaniu cywilnym.

W postępowaniu egzekucyjnym zasada sporności i kontradiktoryjności wchodzi w rachubę w tym sensie, że ma w nim miejsce przeciwstawność interesów stanowisk i stron – wierzyciela i dłużnika. Postępowanie to nie toczy się w formie kontradiktoryjności, lecz w formach dostosowanych do charakteru czynności

egzekucyjnych. W szerszym zakresie zasada ta wchodzi w grę przy rozpoznawaniu środków zaskarżenia na czynności organów egzekucyjnych (Postępowanie cywilne – J.Jodłowski, Z.Resich, J.Lapierre, T.Misiuk-Jodłowska, W-wa 1997, s. 122).

Podjmowane czynności egzekucyjne związane są w szczególności z zapewnieniem nadzoru nad postępowaniem egzekucyjnym prowadzonym przez komornika i potwierdzaniem pewnych stanów prawnych, będących wynikiem tego postępowania. Trudno, więc nie zaliczyć postępowania egzekucyjnego do tych postępowań, w których realizowane są zadania z zakresu ochrony prawa, mając w szczególności na uwadze, że istota sporu została już uprzednio rozstrzygnięta, a na etapie egzekucyjnym dochodzi do jedynie do urzeczywistnienia tego, o czym zdecydował sąd. Wyjątek stanowią sprawy z zakresu powództw przeciwegzekucyjnych (art. 840 – 843 k.p.c.), które mają w istocie sporny charakter.

W postępowaniu egzekucyjnym sąd jako organ egzekucyjny wykonuje czynności wskazane w ustawie, w tym w przypadkach ściśle określonych – po przeprowadzeniu rozprawy.

Powierzenie referendarzom sądowym czynności egzekucyjnych, z wyłączeniem rozpoznawania skarg na czynności komornika, powództw przeciwegzekucyjnych oraz spraw, w których występuje obligatoryjność przeprowadzenia rozprawy, w znacznej mierze przyczyni się do usprawnienia postępowanie wykonawczego, jakim jest postępowanie egzekucyjne.

4. Czynności w sprawach o udzielenie zabezpieczenia po art. 734 dodaje się art. 734¹ w brzmieniu:

art. 734¹ § 1. Czynności w sprawach z zakresu udzielenia zabezpieczenia może wykonywać referendarz sądowy.

§ 2. Do czynności, o których mowa w § 1 należą:

- 1) zabezpieczenie roszczeń pieniężnych w sposób określony w art. 747,**
- 2) zabezpieczenie roszczeń niepieniężnych w sposób określony w art. 755 § 1 pkt 2, 3 i 5,**
- 3) nadanie postanowieniu o udzieleniu zabezpieczenia podlegającemu wykonaniu w drodze egzekucji klauzuli wykonalności.**

Postępowanie zabezpieczające służy udzieleniu tymczasowej ochrony prawnej poprzez zapewnienie skuteczności i wykonalności mającego zapaść lub zapadłego orzeczenia sądu. Realizacji tego celu służyć może powierzenie referendarzom sądowym ściśle określonych czynności z zakresu tego postępowania, zwłaszcza w świetle zapewnienia jego sprawności i szybkości.

Do czynności wykonywanych przez referendarzy mogą należeć w szczególności: wydanie postanowienia o udzieleniu lub odmowie udzielenia zabezpieczenia oraz postanowienia w przedmiocie uchylenia lub ograniczenia zabezpieczenia (dwa ostatnie rozstrzygnięcia w szczególności z uwagi na znajomość sprawy, co wymagać będzie zmiany zapisu ustawowego w zakresie obligatoryjności przeprowadzenia rozprawy). Nadanie postanowieniu o udzieleniu zabezpieczenia podlegającemu wykonaniu w drodze egzekucji klauzuli wykonalności w trybie art. 743 k.p.c. jest czynnością z zakresu zapewnienia wykonania zarządzenia tymczasowego.

III.3. Postępowanie akcesoryjne

Postępowanie akcesoryjne spełnia funkcję pomocniczą w stosunku do postępowania głównego w procedurze cywilnej, bowiem służy realizowaniu celów postępowania głównego poprzez jego przygotowanie, uzupełnienie lub zabezpieczenie.

Kompetencja w powyższym zakresie jest niezbędna dla prawidłowego wykonywania czynności merytorycznych związanych z konkretnymi zadaniami i dlatego nieporozumieniem jest przypisywanie na tej podstawie referendarzom wykonywania głównie czynności pomocniczych. W tym sensie wstępna analiza pism procesowych i ich dekretacja przez przewodniczących wydziałów bardziej odpowiada tej definicji.

Jednym z postępowań pomocniczych, w których już orzekają referendarze sądowi, jest postępowanie o zwolnienie od kosztów. Zdaniem Stowarzyszenia możliwe jest kompetencyjne przekazanie referendarzom sądowym postępowania pojednawczego (art. 184 –186 k.p.c.) oraz postępowania o zabezpieczenie dowodu (art. 310 – 315 k.p.c.).

Postępowania akcesoryjne są postępowaniami samodzielnymi i toczą się poza sprawą główną. Ponadto są to postępowania stricte niesporne, a więc nie stanowiące wymiaru sprawiedliwości.

III.4. Prawo karne wykonawcze

Propozycja rozszerzenia kompetencji referendarza sądowego w postępowaniu karnym wykonawczym, jako organu samodzielnie podejmującego decyzje, obejmuje wydawanie:

- a. zarządzeń wykonawczych
- b. decyzji dotyczących ogólnie pojętego wykonania kary grzywny:
 - odraczanie płatności kary grzywny
 - rozkładanie na raty kary grzywny
 - kierowanie do egzekucji kary grzywny
 - umorzenie kary grzywny
 - zamiana kary grzywny w karę zastępczą w postaci pracy społecznie użytecznej (za wyjątkiem zamiany kary grzywny na karę pozbawiania wolności)
- c. decyzje dotyczące ogólnie pojętego wykonania kary ograniczenia wolności:
 - odraczanie wykonania kary ograniczenia wolności
 - udzielanie przerwy w odbywaniu kary ograniczenia wolności do czasu ustania przeszkody
 - zamiana kary ograniczenia wolności na karę grzywny
 - zawieszenie kary ograniczenia wolności
 - umorzenie kary ograniczenia wolności
 - zmiana określonego przez ten sąd rodzaju pracy lub miejsca jej wykonywania
 - zmniejszanie ze względów wychowawczych zakresu kary ograniczenia wolności (orzeczonej liczby godzin wykonywanej pracy w stosunku miesięcznym lub wysokości miesięcznych potrąceń z wynagrodzenia za pracę)
- d. orzeczeń w przedmiocie ustanowienia obrońcy dla skazanego w sytuacji określonej art. 8 § 2 k.k.w.
- e. zarządzeń zebrania informacji dotyczących skazanego, w szczególności w drodze wywiadu środowiskowego przeprowadzonego przez kuratora sądowego
- f. orzeczeń w przedmiocie dowodów rzeczowych.

Postępowanie karne wykonawcze określa sposób realizacji orzeczeń wydanych przez sądy w postępowaniu karnym, przede wszystkim wyroków dotyczących przedmiotu procesu karnego, a więc kar i innych środków penalnych.

Oprócz tego przepisy postępowania karnego wykonawczego regulują wykonywanie środków orzeczonych incydentalnie w trakcie wcześniejszych stadiów procesu (kara grzywny, tymczasowe aresztowanie).

Wreszcie kodeks karny wykonawczy reguluje wykonywanie orzeczeń zapadłych w postępowaniach incydentalnych już w stadium wykonawczym.

W szeroko rozumianym postępowaniu wykonawczym sąd co do zasady nie sprawuje wymiaru sprawiedliwości, który sprawowany jest w poprzedzającym etapie postępowania, a zatem w postępowaniu rozpoznawczym do momentu wydania wyroku. Czynności sądu w postępowaniu wykonawczym zmierzają do prawidłowej realizacji już wymierzonej kary, ewentualnie zmierzają do modyfikacji tej kary ze względu na cel, jaki ona ma spełniać.

Wydaje się, iż referendarz sądowy w postępowaniu karnym wykonawczym mógłby przejąć niektóre kompetencje przypisane sądowi, które zmierzają do egzekucji orzeczonych przez sąd kar tj. kara grzywny kara ograniczenia wolności.

Jedynie podejmowanie przez referendarza czynności w zakresie orzeczonej kary pozbawienia wolności z uwagi na jej izolacyjny i najsurowszy charakter nie wydaje się zasadne. W tej mierze w dalszym ciągu sąd winien "czuwać" nad prawidłowym wykonaniem kary, oraz orzekać w przedmiocie zamiany innych kar na karę pozbawienia wolności.

W zakresie kary grzywny referendarz sądowy mógłby w szczególności kierować do egzekucji kary grzywny, odraczać płatności kary grzywny, rozkładać na raty kary grzywny, umarzać kary grzywny, zamieniać karę grzywny w karę zastępczą w postaci pracy społecznie użytecznej.

W zakresie wykonania kary ograniczenia wolności referendarz mógłby z kolei odraczać wykonanie kary ograniczenia wolności, udzielać przerwy w odbywaniu kary ograniczenia wolności do czasu ustania przeszkody, zamieniać karę ograniczenia wolności na karę grzywny, zawieszać karę ograniczenia wolności, umarzać karę ograniczenia wolności, zmieniać określony przez sąd rodzaj pracy lub miejsca jej wykonywania, zmniejszać ze względów wychowawczych orzeczonej liczby godzin wykonywanej pracy w stosunku miesięcznym lub wysokość miesięcznych potrąceń z wynagrodzenia za pracę, zarządzać zebraniem informacji

dotyczących skazanego, w szczególności w drodze wywiadu środowiskowego przeprowadzonego przez kuratora sądowego.

Niewątpliwie w postępowaniu wykonawczym referendarz mógłby orzekać w zakresie ustanowienia pełnomocnika z urzędu, w szczególności że ta kompetencja została mu już powierzona w postępowaniu cywilnym.

III.5. Propozycje rozszerzenia kompetencji w zakresie procedury karnej:

1. Postępowanie nakazowe i wydanie wyroku nakazowego – co prawda wskazany zakres dotyczy wymierzania sprawiedliwości, to jednak ograniczałby się tylko do drobnych i pospolitych spraw, w których orzekaną karą byłaby grzywna bądź ograniczenie wolności. Sprawy, które mogą być rozpatrywane w postępowaniu nakazowym nie są merytorycznie skomplikowane (okoliczności czynu i wina oskarżonego nie budzą wątpliwości). Skoro za wykroczenia drogowe karać może funkcjonariusz policji, to tym samym brak jest uzasadnienia, by w sprawach o wykroczenia inne niż drogowe nie mógł orzec referendarz.
Zaznaczyć należy, że postępowanie mandatowe nie przewiduje nawet zwykłego trybu zaskarżenia, a jedynie możliwość formalnego zakwestionowania prawomocnego mandatu ograniczonego jedynie do badania czy mandat wystawiony został za czyn niedozwolony, bez wnikania w kwestię zawinienia.
2. Instytucja skazania bez rozprawy – mogłaby również zostać przekazana do zakresu kompetencji referendarza sądowego, albowiem jej zastosowanie możliwe jest jedynie w sytuacji, gdy okoliczności popełnienia czynu nie budzą wątpliwości, a kara bądź środek karny jest ustalana w toku postępowania przygotowawczego, tzn. sam oskarżony dobrowolnie wnosi o jego zastosowanie.

Proponowane przez Stowarzyszenie rozszerzenie kompetencji referendarza sądowego we wskazanej materii spraw nie stanowi katalogu zamkniętego. W miarę rozwoju instytucji oraz w świetle rosnących potrzeb sądów niewykluczone jest stopniowe, sukcesywne zwiększanie obszaru uprawnień referendarza. Zapoczątkowany proces służyć będzie realizacji pryncypialnego założenia odciążenia sądów w zakresie drobnych i niespornych spraw sądowych.